

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 79 (1966)

Nachruf: Giatgen Mitgel Uffer : 25 december 1883, 3 lügl 1965
Autor: Peer, Andri / Uffer, Giatgen Mitgel

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 05.05.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Giazem Koffe

Giatgen Mitgel Uffer

* 25 december 1883, † 3 lügl 1965

Cun Giatgen Mitgel Uffer ans ha bandunà üna figüra marcanta da Rumantsch e da Surmiran. El faiva part da quels ch'ün po nomnar la diaspora rumantscha, üna grupp cha'ls terrors nu soulan güdichar sainza resentimaint. Tuottüna, quai chi intimescha ad ün magister, ad ün ravarenda da trar giò'n Svizra bassa, nun ais be l'augmaint da guadogn o la cumadaivlezza da scoulas otas pels agens uffants. Id agischan plüs motivs lapro, consciaints ed inconsciaints, dasper quel bsögn da viagiare e da ris-char chi ais seguonda natüra pels Grischuns da tuots temps. Ingün nun ha amo analisà in möd sincer ed objectiv il fat, tscherchond d'eruir las radschuns vardavlas e'ls impuls latents chi mouvan a noss intellectuals da bandunar üna patria pür uschè bella. Meglinavant tockessa da tgnair quint da lur perseveranza e lur acziun rumantscha aint il nouv ambiaint.

Giatgen Mitgel Uffer füt bainschi ün da quels chi han chatschà ferma ragisch aint il sögl patern ant co ir giò la Bassa. El ais nat e creschü in sia val e till' ha servida sco magister, sco chantadur e sco sudà. El ha vita düranta mantgnü viv il contact cul Sursés e seis avdants, sco paraint, sco vaschin, sco scriptur e teatrist. Ouravant tuot ha'l dovrà e cultivà il rumantsch in chasa sia, cun üna persuasiun ed ün entusiassem rantaivel pels uffants. El ais regularmaing tuornà amunt ed ha nudri sia tschantscha e sia lavur litterara our da las funtanas vivas dal vierv.

Ün til staiva avoir gugent, a quist tip genuin, cun seis bel cheu da paur, sia ögliada intelligiainta e sia pussanta vusch bassa — ün hom chi paraiva nat in ün oter tschientiner co'l nos, forse al temp dals chavallers e da las Lias. La cità til vaiva imparnajà conferi alch d'urban, quai chi's muossaiva eir in seis discuors plü retgnü, plü ponderà co pro'ls tips impulsivs e suvent petulants da casü. El vaiva, cumbain da tschantscha gualiva, ün möd nüanzà e curtais da tavelar, sco ch'el as palainta minchatant eir in sia prosa.

Percurrin ün pa il truoi da sia vita, trasoura üna vita da lavur e temps eir da pisser, üna vita interamaing dedichada a la giuventüna ed a la famiglia, üna vita nudrida d'üna ferma cretta in Dieu, orientada da viv sen civic e d'ün profuond sentimaint da respunsabilità.

Giatgen Mitgel Uffer ais nat a Savognin ils 25 december 1883 d'ürant la messa da Nadal-not. La chasa veglia da sia famiglia staiva be dasper la baselgia da San Mitgel; uschè ha'l bel e surgni seis seguond nom da battaisem! La famiglia da maister Peder Gisep Uffer e Margarita, nada Bossi (da Surava) d'eira gronda: desch uffants (trais sun morts pitschnets); sco ultim ais rivà Giatgen Mitgel. A la sour gronda, Baba Uffer, ha Giovanni Segantini tut per model sün bainquants da seis retrats; Baba d'eira pro'l pittur cur ch'el ais mort inaspettadamaing sül Munt da la Bescha sur Puntraschigna. Giatgen frequenta las scoulas dal lö natal e va lura al seminar da magisters oura Cuoir. Dapertuot ün scolar excellent. Dal 1903 al 1910 fa'l scoula ota a Tinizong, l'on 1911 as marida'l cun Anna Sibila Spinass da Tinizong, dà intant scoula a Cunter (1910—1916) e lura, fin l'on 1919, darcheu a Tinizong. Intant ha'l eir frequentà l'Università (1910/1911) a Fribourg, ingio ch'el sieua cuors in istorgia svizra, istorgia culturala, psicologia, litteratura francesca e tudais-cha.

Per ün bap da famiglia quella jada la paja da magister nu permettaiva da far gronds sigls; blers staivan tscherchar guadogn eir sur stà. Uschè eir Giatgen Mitgel Uffer fa illas vacanzas da speditur a Bever, fa il secretari d'hotel a Bravuogn, in Engiadina e giò'l Vallais. Pro'l militar è'l sergiaint d'infanteria. Natüral praista'l il servezzan activ 1914—1918 e's distingua sco strasunant bassist aint il cor rumantsch da la I/93, quai ch'el quinta eir in tun divertivel aint il ultim raquint da *Valverda*.

L'on 1919 til elegian a San Galla sco magister per la scoula taliana; dal 1924 d'avent dà'l scoula a las classas superiuras da la scoula tudais-cha, dvainta commember da la Cumischiun tutelara per la giuventüna (1930) e dal güdisch da giuvenils (1932), dirigia sperapro cors, sco il cor da baselgia, e fa perfin da vicedirigent aint il Cor viril St. Gallen-Ost.

L'on 1949 as retira'l da sia piazza e da l'accogliainta cità allemana e's renda cun duonna e figlia giò'l Tessin, ad Orselina. Perche nu tuorna'l in Grischun? El piglia resguard a la sandà falombra da sia

muglier. Neir cagiò nu til laschan nimia in pos; el sto substituir magisters vi e nan e vain elet aint il cussagl da scoula dal bel lö sur il Lago Maggiore ingio ch'el passainta ons sulaglivs cun sia duonna (ella moura fingià l'on 1951) e la figlia Margarita chi til ais eir amia e collavuratura talentada sül chomp litterar. Cun ella e cul figl Leza, chi resta sco professur da gimnasi a San Galla, viva el in früttaivla cumünanza dad agir e da pensar.

Nus til vain vis varsaquantas jadas ill' Uniun da Scriptuors rumantschs ingio ch'el fuormaiva, cun Men Rauch, cun Gian Gianet Cloetta, cun Chasper Ans Grass e Jon Guidon la falanx dals seniors bainvugliaints e prudaints. Uffer d'eira ün Rumantsch imperturbabel. Dafatta a San Galla ha'l tratgnü ün föclêr rumantsch e dat l'exaimpel da dignità linguistica in sia gruppa, sco in famiglia. Per el il rumantsch d'eira vairamaing il «logos», il mez da fuormar e tamprar la persuna. Dalander forsa eir seis bsögn da scriver, da quintar, da festagiar culs seis l'on pauril surmiran, perfin scha'ls vaschins as schmüravgliaivan dal cling da zampuogns chi clomaivan immez cità ils uffants pro'l latmielch a chalandamarz. La stà, scodit, as giaiva pro'l sör sü Tinizong, plü tard sü Baiva aint il ventin frais-ch chi savaiva da largià. Mo il Tessin nu let el ouramai plü bandunar.

L'ouvra litterara ais eir ella dictada da quel bsögn da servir, sco sia actività da magister e seis exaimpel da bap. Il barmör nun ha vuglù (e nu vess probabel neir pudü) esser ün innovatur da l'expressiun poetica, el s'ha cuntantà da raquintar, d'edüchar, d'infuormar. El ha scrit raquints (*Valverda*, 1960) da tun popular, cun predilecziun per la vart descriptiva, sco pro Tumasch Dolf, poesias (*Minicolas*, 1946) da tun idillic o discursiv, o minchatant satiric, cul grond exaimpel dad Alexander Lozza davant ögls, ed impustüt til ha tantà il teater, tant il toc auditiv (*Per s'ancleir vot buna viglia*, *Igl om da l'ava*, *Igl viada a Honolulu*, *Igl trouscha-teissa* ed emissiuns da tschütschaiver pel radio, fattas cun Leza e Margarita Uffer) illas qualas el vet forsa il man il plü furtünà grazcha a seis temperamaint ed a sia paschiun pel dialog ed a seis ethos eloquaint. Mo eir il teater popular ha'l adampchà cun tocs, sco'l divertaivel *Tumasch da l'America*; *Igl bov ò aint la stgèla*; *Da taimps passos*.

Eu m'algord cur cha nus vain exercità a seis temp *Per s'ancleir vot buna viglia* al studio da Turich. El vivaiva quai ch'el vaiva scrit; d'eira vairamaing nö be pro'l gö quel Rumantsch dal centrum chi

inclegia, schi, chi vould bain a quels da la periferia — quai ha Giatgen Uffer demuossà eir cun seis numbraivels artichels ed insais per *Igl Noss Sulom*, per *Igl Grischun central*, per las Annalas ed impustüt in sia divertaivla e concilianta rubrica aint il «Fögl Ladin» *Tranter Pizza*, üna seria chi ha s-chetta taimpra schurnalistica e cha giunfra Margerita spranza cuntinua. El ha eir tradüt cun dalet, uschè *La Farce de Maître Pathelin* ed il drama *Jedermann* da Hugo von Hofmannsthal.

I starà a quels chi vegnan davo da passar e da masürar quaista ouvra in sia importanza litterara. Per nus chi til vain cugnuschü, staiva adüna l'hom al prüm plan, l'hom chi tavellaiva, chi daiva tröov e curaschi. Nus tgnaran in buna memoria a Giatgen Mitgel Uffer.

Andri Peer.